

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Signaleren van eenzaamheid

Handreiking voor gemeenten

Inhoudsopgave

	Inleiding	4
1.	Stap vooraf: bewustwording	5
2.	Signaleren van eenzaamheid	6
	Signalen opvangen: herkennen van eenzaamheid	6
	Signalen overgeven: een centraal punt instellen	8
	Signalen opvolgen: signalen verwerken en huisbezoek	10
	Vervolg opzetten: toeleiding naar hulp en ondersteuning	11
3.	Samenvatting	12
	Voorbeelden lokale aanpak signalering	13
	AVG en een centraal meldpunt/signaalpunt tegen eenzaamheid	14

Inleiding

Eenzaamheid is een urgent en ingewikkeld vraagstuk. We kunnen het alleen met elkaar aanpakken. Eenzaamheid wordt steeds zichtbaarder in de samenleving. Het is niet alleen een probleem van kwetsbare groepen, maar iets waar iedereen mee te maken kan krijgen. Toch zijn veel eenzame mensen nog steeds niet in beeld, of ze ontvangen geen passende hulp en ondersteuning. Eenzaamheid en sociaal isolement kunnen ernstige gevolgen hebben op het gebied van gezondheid, welbevinden, verbondenheid met anderen en deelname aan de samenleving.

Taboe en schaamte

Eenzaamheid signaleren is niet gemakkelijk. Door het taboe en de schaamte die erop rusten, praten de meeste mensen er niet over. Daarnaast zoeken mensen niet snel hulp op eigen initiatief. Als we (mogelijke) vereenzaming zien of zorgen over de ander hebben, ervaren we soms ook zelf schroom om met mensen in gesprek te gaan of ze hulp aan te bieden.

Signaleren en bespreekbaar maken

Daarom is het signaleren en bespreekbaar maken van eenzaamheid een van de twee actielijnen in het actieprogramma Eén tegen eenzaamheid. Als dit zo vroeg mogelijk gebeurt, helpt dat om verergering van de problemen en een neerwaartse spiraal te voorkomen. In deze handreiking gaan we in op de verschillende stappen van het signaleren. Ook geven we handvatten en tips over wat u als gemeente kunt doen om de signalering van eenzaamheid te versterken.

1. Stap vooraf: bewustwording

Om eenzaamheid goed te kunnen signaleren, is een brede aanpak nodig. Die aanpak richt zich onder meer op de bewustwording van de samenleving. Mensen moeten namelijk eerst weten wat eenzaamheid is en hoe het eruitziet. Bewustwording komt dus vóór het signaleren.

Lokale campagne

U bevordert bewustwording over eenzaamheid bijvoorbeeld door een publiekscampagne in te zetten. Verschillende gemeenten hebben inmiddels een campagne of zijn bezig deze te ontwikkelen. Voor kleinere gemeenten, lokale coalities eenzaamheid en/of werkgroepen vormen tijd, middelen en menskracht soms een belemmering om een campagne te starten. In dat geval zijn kleinschalige communicatie-activiteiten een goed alternatief om de bewustwording te versterken. Denk aan een [nieuwsbrief](#), een facebookpagina, een [fototentoonstelling](#) of verhalen over eenzaamheid in huis-aan-huisbladen.

Voorbeelden lokale campagnes

Den Bosch: [Samen is leuker](#)

Dordrecht: [#jebentnietalleen](#)

Den Haag: EHBE [eerste hulp bij eenzaamheid](#)

Utrecht: [Stel je voor](#)

Landelijk actieprogramma

Het landelijk actieprogramma heeft een uitgebreide publiekscampagne. Die bestaat uit reclamespots, filmpjes en diverse communicatiematerialen. Als gemeente kunt u aanhaken bij het landelijk actieprogramma en gebruikmaken van de landelijke campagne en communicatiemiddelen. Meer informatie vindt u op [de website](#).

Persona's

Sommige gemeenten maken gebruik van 'persona's'. Persona's brengen de kennis over de doelgroepen tot leven. Ze geven handvatten voor de uitvoering. Ook stellen ze u in staat om voor verschillende typen eenzamen een verschillende aanpak te ontwikkelen.

Om eenzaamheid (nog) meer een gezicht te geven, zijn persona's ontwikkeld in [Amsterdam](#) (en specifiek over [jongeren](#)) en [Den Haag](#).

2. Signaleren van eenzaamheid

Veel mensen en organisaties kunnen helpen eenzaamheid te signaleren. Denk aan familie, burens, inwoners van buurten en wijken, professionals en vrijwilligers van organisaties (zoals welzijn, kerken en verenigingen), gezondheidscentra, woningcorporaties en plaatselijke ondernemers. Het signaleringsproces bestaat uit een aantal belangrijke onderdelen:

- Mensen vaardigheden leren om eenzaamheid te herkennen en bespreekbaar te maken.
- Een laagdrempelige en centrale plek instellen waar mensen signalen kunnen melden.
- Goede afspraken maken over de opvolging van signalen en de verdere aanpak.

We onderscheiden daarbij de volgende stappen: signalen opvangen, signalen overgeven, signalen opvolgen en een vervolg opzetten.

Figuur: stappen in de signalering

Signalen opvangen	Signalen overgeven	Signalen opvolgen	Vervolg opzetten
Betrekken inwoners, vrijwilligers, professionals en ondernemers. Signaleringskaart en training.	Centraal punt voor inwoners, vrijwilligers, professionals en ondernemers.	Verwerking signalen. Huisbezoek. Terugkoppeling.	Toeleiding naar passende hulp en ondersteuning. Waakvlamcontact.

Stap 1: Signalen opvangen: herkennen van eenzaamheid

Iedereen in onze samenleving kan eenzaamheid signaleren bij andere mensen. Sommige beroepsgroepen kunnen een extra rol pakken bij het signaleren, omdat zij vanuit hun functie vaker mensen die zich eenzaam voelen, ontmoeten. Het gaat dan om mensen aan wie we meestal niet meteen denken, zoals de kapper, notaris, postbezorger en winkelier. Meestal kunnen zij zelf niets aan de eenzaamheid doen. Maar door deze beroepsgroepen goed te informeren en te betrekken bij het signaleren, kunnen ze hun zorgen over mensen wel delen. Bekijk bijvoorbeeld [dit overzicht van mogelijke signaleerders](#).

Signaleringskaart

Om eenzaamheid te herkennen, is kennis nodig van de signalen. Een handig hulpmiddel hiervoor is een [signaleringskaart](#). Deze kaart geeft een overzicht van signalen waaraan mensen eenzaamheid kunnen herkennen. Ook bevat de kaart tips om eenzaamheid bespreekbaar te maken. Sommige gemeenten hebben hun eigen signaleringskaart. Daarin staat bijvoorbeeld ook een telefoonnummer. Dat kunnen mensen bellen voor informatie en advies of om een signaal af te geven. Een voorbeeld van zo'n signaleringskaart is die van [Haarlemmermeer](#).

Trainingen

Veel professionals en vrijwilligers in het sociale domein hebben signaleren als taak. Het is belangrijk dat zij tijdens hun werk alert zijn op signalen en dat zij de risicofactoren voor vereenzaming kennen. Ook zij hebben soms behoefte aan training of meer deskundigheid. Daarom kunnen ze diverse trainingen volgen (zie kader).

Trainingen voor herkennen van eenzaamheid

- [Eenzaam ben je niet alleen](#) van de Hogeschool Arnhem en Nijmegen
- [Eenzaamheid bespreekbaar maken](#) van Ellen Joormann en Lies Willers (voor vrijwilligersorganisaties)
- [Eenzaamheid bij ouderen](#) van Davids Training & Support
- [Eenzaamheid](#) van V&VN (voor verpleegkundigen en verzorgenden)
- [Het trainingsaanbod](#) van Movisie

Zelf iets doen

Als mensen eenmaal signalen van eenzaamheid hebben opgevangen, zijn er allerlei mogelijkheden om zelf iets te doen. Denk daarbij aan aandacht geven, eenzaamheid bespreekbaar maken, het signaal overgeven aan anderen of de zorgen ergens melden.

Aandacht geven

Iedereen kan aandacht aan de ander geven. Signalen van eenzaamheid zijn een goede aanleiding voor een praatje. Vriendelijk groeten, een praatje maken, iemand een kopje koffie aanbieden of uitnodigen voor een activiteit maakt al een verschil. Daarbij is een gelijkwaardige houding van belang: van mens tot mens en niet moederlijk of betuttelend. Luister goed naar wat de ander zegt en wat hij of zij wil of nodig heeft. Door meer naar elkaar om te kijken, werken we aan meer betrokken buurten en wijken, en aan een inclusieve samenleving.

Eenzaamheid bespreekbaar maken

Sociale professionals, zorgprofessionals en vrijwilligers hebben vaak een rol om eenzaamheid bespreekbaar te maken. Die rol gaat verder dan naar elkaar omkijken en aandacht hebben voor de ander. De vrijwilligers en professionals bespreken de signalen van eenzaamheid. Daarnaast brengen ze de (ernst van de) situatie en mogelijkheden van de persoon goed in beeld.

Eenzaamheid bespreekbaar maken is niet gemakkelijk. Er rust vaak een taboe op en mensen praten er niet snel over. Ook hebben vrijwilligers en professionals soms zelf last van schroom om het onderwerp te bespreken. Hun deskundigheid vergroten helpt om ze de juiste vaardigheden te geven (bijvoorbeeld met de training [In gesprek over eenzaamheid](#) van Movisie).

Stap 2: Signalen overgeven: een centraal punt instellen

Als mensen vermoeden dat iemand in hun omgeving eenzaam is, is het het beste als ze zelf naar iemand toestappen om hun zorgen te delen. Maar dat kunnen, willen of durven ze niet altijd. Voor die situaties is het goed als inwoners, vrijwilligers, ondernemers en professionals de signalen toch ergens kunnen delen. Een laagdrempelig en centraal punt is daar een goede oplossing voor. Zo'n centraal punt instellen kan op verschillende manieren. U legt het bijvoorbeeld neer bij de bestaande welzijnsorganisatie, het Wmo-loket, het sociaal team of een bestaand wijkinformatiepunt. Maak daarbij gebruik van een (vast) contactpersoon, een apart telefoonnummer en/of aparte website.

Signaalpunt tegen Eenzaamheid

Vanuit het landelijk actieprogramma is voor gemeenten het Signaalpunt tegen Eenzaamheid beschikbaar. Dat is een effectief middel om het signaleren te versterken. U integreert het Signaalpunt eenvoudig in de bestaande structuur of voorziening. Er is namelijk vaak al een infrastructuur aanwezig waarop u als gemeente kunt voortbouwen.

Zorgen delen

Het Signaalpunt biedt de mogelijkheid voor bijvoorbeeld burens, winkeliers, kappers en apothekers om laagdrempelig hun zorgen te kunnen delen. Vervolgens onderzoeken medewerkers uit het zorgdomein die signalen. Het actieprogramma Eén tegen eenzaamheid stimuleert daarnaast landelijke coalitiepartners om zich bij het Signaalpunt tegen Eenzaamheid aan te sluiten. Op die manier kunnen zij in één keer al hun signalen van zorg delen.

Werkwijze Signaalpunt

Het Signaalpunt tegen Eenzaamheid werkt digitaal. Het signaal van zorg komt veilig en met in achtname van eisen omtrent de bescherming van privacy en persoonlijke gegevens bij de juiste persoon terecht (u wijst in uw gemeente een of meerdere partijen aan die de signalen gaan opvolgen). Binnen 24 tot 48 uur neemt een medewerker contact op (d.m.v. een huisbezoek).

Het Signaalpunt krijgt lokaal vorm. Op die manier sluit de aanpak naadloos aan op de lokale aanpak tegen eenzaamheid in uw gemeente. Bovendien ondersteunt het Signaalpunt de sociaal-maatschappelijke verantwoordelijkheid die veel beroepsgroepen voelen. Voor meer informatie zie www.signaalpunt.nl en www.eentegeneenzaamheid.nl/signaleren.

Tips voor gemeenten, lokale coalities en werkgroepen om een centraal meldpunt/signaalpunt in te stellen

Kies voor een herkenbare en laagdrempelige ingang

Maak het zo aantrekkelijk en gemakkelijk mogelijk voor inwoners, vrijwilligers, ondernemers en professionals om signalen van eenzaamheid te melden. Dat doet u door een herkenbaar en laagdrempelig centraal punt in te stellen.

Zorg niet alleen voor een website en telefoonnummer om signalen te melden, maar ook voor laagdrempelige punten in de wijk. Daar kunnen mensen binnenlopen om hun zorgen over iemand te delen.

Betrek mensen gericht bij de signalering

Denk daarbij ook aan de mensen die nu nog niet betrokken zijn, zoals bedrijven en ondernemers (zie ook de handreiking [Eén tegen eenzaamheid met ondernemers](#)).

Nodig gefaseerd de kring van (potentiële) signaleerders uit om actief te signaleren.

Afhankelijk van het aantal signalen kunt u de kring van signalerende partijen vergroten. Zo controleert u ook de druk op de opvolging.

Zorg dat zo veel mogelijk mensen goed geschoold zijn om eenzaamheid te signaleren en bespreekbaar te maken. Maak daarbij onderscheid tussen wie alleen signaleren en wie ook een rol of taak hebben om eenzaamheid bespreekbaar te maken.

Maak een gedegen communicatieplan

Om bekendheid te geven aan het centraal meldpunt/signaalpunt is communicatie een onlosmakelijk en belangrijk onderdeel. Door goede communicatie weten mensen waar ze signalen kunnen afgeven. Richt u daarbij bijvoorbeeld eerst op professionals. Zet verschillende media in, zoals een flyer, streekkrant, column, wethouder maandelijks op de radio, beeldmerk en telefoonnummer op eenabri of campagne. Een beeldmerk hangt u zichtbaar op laagdrempelige locaties in de wijk op. Daarmee zorgt u voor een bredere uitstraling en bekendheid.

Verwerk signalen en geef er opvolging aan

Bespreek vooraf wie opvolging aan de signalen geeft en wat de werkwijze is. Zorg voor een eenduidige verwerking en opvolging van de signalen binnen een of twee dagen. Neem een terugkoppeling naar de signaleerder in het werkproces op. Zo weet de signaleerder dat het afgegeven signaal is opgepakt.

Monitor signalen

Monitor de signalen voor beleidsinformatie en om het meldpunt/signaalpunt verder te ontwikkelen.

Stap 3: Signalen opvolgen: signalen verwerken en huisbezoek

Om de signalen op te volgen, heeft u een werkproces nodig. Daarmee verwerkt u de signalen goed en geeft u er opvolging aan. U neemt daarin op welke gegevens u vastlegt, hoe u in contact treedt en in gesprek gaat met degene waar zorg over is en over eventuele follow-up. Neem ook een terugkoppeling naar de signaleerder in het werkproces op.

Het Signaalpunt tegen Eenzaamheid heeft een goede werkwijze ontwikkeld, met onder andere een gespreksleidraad en informatiebrief.

Spreek van tevoren af welke organisatie de opvolging op zich neemt. Dat kunnen verschillende partijen zijn, afhankelijk van de doelgroep(en) waar de lokale aanpak van eenzaamheid zich op richt. Ook kunt u wijken op basis van postcodes verdelen over meerdere partijen.

Huisbezoek

De opvolging van een signaal gebeurt door middel van een huisbezoek. De opvolgende partij neemt binnen enkele dagen contact op met degene waar zorg over is en gaat in gesprek over de reden van zorg en eventuele gewenste ondersteuningsmogelijkheden passend bij de situatie van de inwoner.

Leg slechts minimale gegevens vast vanwege de AVG. Het beste is om tijdens het huisbezoek meteen toestemming te vragen om (noodzakelijke) gegevens te registreren.

Huisbezoeken 75+

Verschillende gemeenten leggen ook preventieve huisbezoeken af aan ouderen. Daarbij halen ze actief signalen op van mogelijk eenzame en/of kwetsbare ouderen. Uitgebreide informatie over deze huisbezoeken vindt u in de handreiking [Huisbezoek 75+](#).

Stap 4: Vervolg opzetten: toeleiding naar hulp en ondersteuning

Na het huisbezoek is een follow-up vaak wenselijk. Daarbij zijn de volgende vragen van belang: wat zijn de behoeften van de inwoner? Welke beschikbare ondersteuning past bij de vraag? En wat kan of gaat de inwoner zelf doen? Degene die op huisbezoek gaat en het gesprek voert, is niet altijd degene die de ondersteuning kan bieden. In dat geval is toeleiding naar passende hulp en ondersteuning nodig. Degene die op huisbezoek gaat, moet daarom weten wat de mogelijkheden zijn in de betreffende gemeente. Op die manier helpt en ondersteunt hij of zij de inwoner.

Benodigheden voor hulp en ondersteuning

- Een goede sociale kaart met het aanbod, de ondersteuningsmogelijkheden en de contactpersonen. Kijk bijvoorbeeld naar [de sociale kaart van de gemeente Westland](#).
- Duidelijke afspraken over de manier van doorverwijzen.
- Kennis over hulp en ondersteuning die laagdrempelig en direct inzetbaar is of die juist meer tijd vraagt.
- Kennis over verschillende vormen van eenzaamheid en verschillende manieren om bij eenzaamheid te ondersteunen. Handige hulpmiddelen zijn onder andere de [interventieprofielen van Anja Machielse](#), het dossier [Wat werkt bij eenzaamheid van Movisie](#) en de [online tool Wegwijs in de aanpak van eenzaamheid](#).

Waakvlamcontact

Soms wil een inwoner geen ondersteuning. Zijn er toch zorgen over de inwoner en zijn of haar situatie en leefomstandigheden? Volg de situatie dan op meer afstand via een waakvlamcontact.

3. Samenvatting

Stappenplan voor gemeenten die verder aan de slag willen met signaleren

Maak als gemeente, lokale coalitie en/of werkgroep écht werk van goede signalering. Dat is de basis voor de aanpak van eenzaamheid.

1. Bewustwording van eenzaamheid vergroten
 - Start een publiekscampagne en/of zet andere communicatiemiddelen en activiteiten in.
 - Maak gebruik van persona's om eenzaamheid een gezicht te geven.
2. Signalen opvangen: herkennen van eenzaamheid
 - Betrek zo veel mogelijk mensen bij het signaleren van eenzaamheid. Denk daarbij ook aan beroepsgroepen die niet meteen voor de hand liggen.
 - Gebruik als hulpmiddel een signaleringskaart.
 - Bevorder deskundigheid, zodat signaleerders de juiste vaardigheden hebben.
3. Signalen overgeven: een centraal punt instellen
 - Maak duidelijk dat iedereen iets kan doen aan eenzaamheid.
 - Zorg voor een laagdrempelig en centraal punt waar mensen signalen kunnen afgeven.
 - Vergroot de deskundigheid om eenzaamheid goed bespreekbaar te maken.
4. Signalen opvolgen: signalen verwerken en huisbezoek
 - Kies een of meerdere partijen (afhankelijk van de gekozen doelgroep) die de signalen opvolgen.
 - Maak duidelijke afspraken over de werkwijze.
 - Analyseer de signalen en gebruik ze voor evaluatie en beleidsinformatie.
5. Vervolg opzetten: toeleiding naar hulp en ondersteuning
 - Zorg voor beschikbaarheid van en kennis over de sociale kaart.
 - Maak afspraken over de werkwijze bij een doorverwijzing en follow-up.
 - Gebruik de beschikbare kennis en hulpmiddelen over wat werkt om eenzaamheid aan te pakken.

Voorbeelden lokale aanpak signalering

Meldpunt Eenzaamheid Twenterand

Het Meldpunt Eenzaamheid (ME) in de gemeente Twenterand biedt een luisterend oor, advies en ondersteuning. Ook helpen ze mensen op weg naar passende activiteiten of cursussen. Hier kunnen zowel mensen die zich eenzaam voelen, als mensen die eenzaamheid signaleren, terecht. Contact leggen kan telefonisch, via e-mail, aan het loket of bij mensen thuis. Voor meer informatie zie [de website](#), daar vindt u ook een filmpje over het meldpunt eenzaamheid Twenterand.

ME Twenterand maakt deel uit van het Zorginformatiepunt, dat is ondergebracht bij [Stichting Zorgzaam Twenterand](#).

Model signalering eenzaamheid Arnhem

De gemeente Arnhem werkt met een signaleringsmodel dat bestaat uit drie fasen: signalering, koppeling, doorverwijzing en evaluatie. Er zijn meerdere signaleringsinterventies, zoals bewustwordingscampagnes, huisbezoek 75+ en een signaleringskaart. Zo bereiken ze via verschillende kanalen de eenzamen zelf en mogelijke signaleerders. De wijkteams en eenzaamheidsconsulent gebruiken een applicatie om een goede analyse te maken van de eenzaamheidsproblemen. Daarna maken ze een keuze voor de meest passende oplossing en interventie.

Signaalpunt tegen Eenzaamheid in Zeist, Noordwijk en Baarn

De gemeenten Zeist, Noordwijk en Baarn zijn bezig met de implementatie van het Signaalpunt tegen Eenzaamheid. Van oudsher zijn het vooral de professionals in het sociaal domein die eenzaamheid herkennen en hier opvolging aan geven. De gemeente Baarn bijvoorbeeld is in gesprek gegaan met enkele lokale ondernemers (de bakker, de supermarktmanager) en beroepsgroepen. Van hen vermoeden ze dat ze veel eenzaamheid tegenkomen in hun werk. Denk daarbij aan de ambulancemedewerker, de notaris en de postbode. Uit de gesprekken bleek inderdaad dat deze beroepsgroepen veel eenzaamheid zien, soms zonder dat ze zich daar bewust van zijn. Sommigen probeerden eenzamen te helpen, maar dat lukt lang niet altijd. De gemeente wil juist deze nieuwe signaleerders ondersteunen om eenzaamheid te signaleren. Een signaal doorgeven moet eenvoudig zijn. Om dat mogelijk te maken, komt er een Signaalpunt.

AVG en een centraal meldpunt/signaalpunt tegen eenzaamheid

In de AVG staan regels voor het omgaan met en vastleggen van (persoons)gegevens. Er zijn veel vragen over de AVG in combinatie met signalen van eenzaamheid melden en registreren. Wat mag wel en wat niet? Natuurlijk moet uiterst zorgvuldig omgegaan worden met de privacy van mensen en hun persoonlijke gegevens. In principe mag u zonder toestemming van de betrokken persoon geen gegevens vastleggen.

Hoe zit dat met een centraal meldpunt/signaalpunt tegen eenzaamheid?

In het kader van de zorgplicht van gemeenten (onder andere vanuit de Wmo) mogen mensen hun zorgen over inwoners bij een centraal punt neerleggen. Het gaat dan om inwoners die niet zelf om hulp kunnen of komen vragen. Ga ook hier uiterst zorgvuldig om met de gegevens. Leg zo min mogelijk gegevens vast. Bijvoorbeeld alleen adresgegevens, zodat u op gesprek kunt gaan. Daarnaast is de aanleiding van de zorg belangrijk om vast te leggen. Op basis daarvan schakelt u namelijk de juiste hulp in. Maar ook hierbij geldt: leg zo weinig mogelijk vast. Het Signaalpunt tegen Eenzaamheid heeft een vast keuzemenu om de aanleiding van de melding weer te geven.

De werkwijze rondom AVG

Alles rond de werkwijze en het opslaan van gegevens moet u goed vastleggen in zogenaamde verwerkingsovereenkomsten. Heeft u na een signaal contact met de persoon waar zorg over is? Vertel dan meteen waarom u langskomt, wie het signaal heeft afgegeven en wat de zorg is. Signalen afgeven kan dus niet anoniem. Daarna vraagt u of de inwoner akkoord is met de gang van zaken en toestemming geeft om gegevens vast te leggen. Dat kan eventueel formeel via een toestemmingsformulier. Let op: geef iemand altijd de ruimte om 'nee' te zeggen. U moet de inwoner duidelijk de mogelijkheid geven om niet met u in gesprek te gaan, geen toestemming te verlenen om gegevens vast te leggen en zich direct uit te laten schrijven.

Het bovenstaande geldt zowel voor een digitaal als voor een fysiek centraal meldpunt/signaalpunt.

Actieprogramma Eén tegen eenzaamheid

Met het actieprogramma Eén tegen eenzaamheid wil de overheid de trend van eenzaamheid onder ouderen in Nederland doorbreken. We geloven dat dit kan door eenzaamheid eerder te signaleren en het bespreekbaar te maken. En vervolgens een duurzame aanpak te ontwikkelen. Kijk op eentegeneenzaamheid.nl.

Dit is een uitgave van

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Bezoekadres

Parnassusplein 5 | 2511 vx Den Haag

Postadres

Postbus 20350 | 2500 EJ Den Haag
Telefoon 070 340 79 11

www.rijksoverheid.nl

augustus 2020